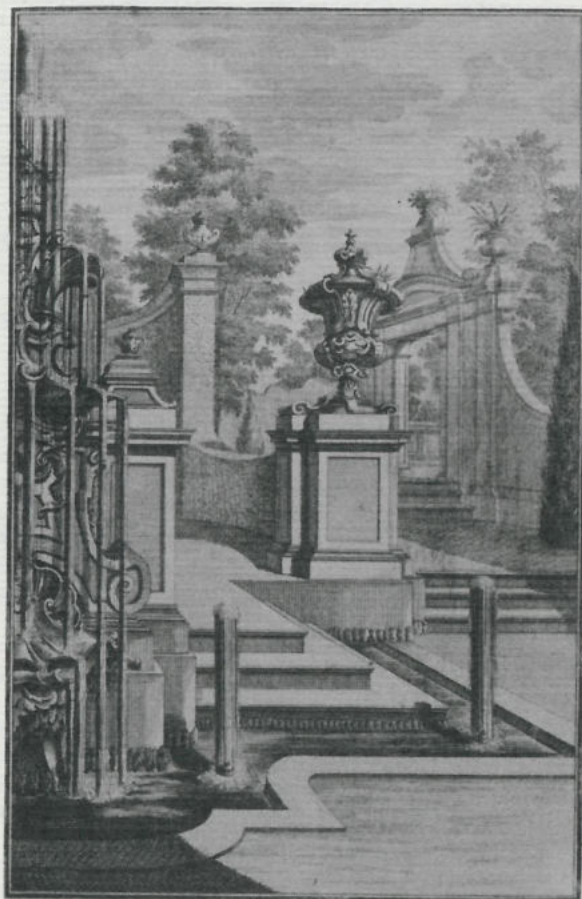

TUINJOURNAAL

Een periodieke uitgave van de
Nederlandse Tuinenstichting

2^e Jaargang - Nr. 3 - november 1985

REDACTIE

P.A.Hengeveld-Brand, secretaris NTs
A.J. van der Horst, vice-voorzitter NTs
G.M. van Midden-Beekman

REDACTIE-ADRES

G.M. van Midden-Beekman
Bolwerk 4
1383 ER WEESP
tel. 02940-10748

SECRETARIAAT NTs

Prinsengracht 624 / Tuinhuis
1017 KT AMSTERDAM
tel. 020 235058

Girorekening 5595446 voor donaties
Girorekening 1937912 voor boeken, etc.
De donatie bedraagt minimaal f 30,- per jaar

I N H O U D

Toespraak voorzitter	1
Verslag donateursdag	3
Henri Copijn	6
De dichter in de tuin	11
Hillenraad te Swalmen (L.)	13
Onbekend, maar niet onbemind	18
Diversen	20
Symposium 18e -eeuwse tuinarchitectuur	21
De Beukenhof te Oegstgeest	23
Diversen	27
Eremurus, naald van Cleopatra	28

Toespraak van de voorzitter, mevrouw van Verschuer, gehouden op de donateursdag, 10 september j.l. in 't Spant te Bussum

"Mijnheer de loco-burgemeester (mijnheer Reeskamp), wij stellen het bijzonder op prijs dat u het beraad van de vroege vaders van Bussum hebt willen verlaten om hier namens het Gemeentebestuur van Bussum aanwezig te zijn en kennis te maken met onze stichting, die vandaag haar vierde donateursdag houdt. Enkele weken geleden heeft ons bestuur een deputatie ontvangen van een Belgische vereniging: "Espace vert et art des jardins", een vereniging die bij particulieren en overheid belangstelling voor tuinen en parken probeert te wekken. Zij proberen dit o.a. te bereiken door het organiseren van tuinreizen. Zij waren zeer geïnteresseerd in onze stichting: met name vroeg de voorzitter mij die dag enkele malen, wat de bindingen zijn binnen onze stichting en waardoor wij al zoveel donateurs hebben! Wél een moeilijke vraag, die mij daarna wel bezig heeft gehouden. Ik denk dat er een veelheid van factoren daarbij meespeelt. Ervan uitgaand dat de doelstelling "het instandhouden van tuinen met een karakteristieke vormgeving, ligging en beplanting", waarvoor wij allemaal warm lopen, een factor is en een antwoord op de vraag kan zijn, denk ik dat het prettig is om ergens bij te horen, dat je ervaringen en ideeën kunt uitwisselen en dat je op de hoogte wordt gehouden. Alles wat met tuinen te maken heeft is een heerlijke hobby en het surplus aan vrije tijd, dat wij volgens de gegevens thans behoren te hebben, is nog niet toereikend genoeg, omdat je er nooit mee klaar bent.

Wanneer wij achterin het laatste Tuinjournaal kijken, worden daar onze medewerkers met name genoemd. Dankzij hun niet aflatende trouw en doorzettingsvermogen, om van creativiteit maar niet te spreken, kan het allemaal. Kan er in het piepkleine tuinhuis aan de Prinsengracht iedere ochtend de telefoon worden beantwoord of iemand te woord worden gestaan. Kan er een donateursadministratie en nu ook een financiële administratie worden gevoerd. Kunnen er Tuinjournaals, publicaties, boeken en artikelen van het winkeltje verkocht en verzonden worden. Het is een druk bedrijf daar.

Waar wij een tentoonstelling hielden of daaraan mee deden, bewezen de contactpersonen met de vrijwilligers, onmisbare steunpunten in de organisatie te zijn. Want juist die organisatie is best een punt van zorg en vraagt veel aandacht van de Commissie Publiciteit. Er zijn in het afgelopen jaar enkele commissies gevormd uit Bestuur en Raad van Advies, die specifieke onderdelen, zoals financiën, onderzoek, inventarisatie en alles wat met publiciteit heeft te maken, uitwerkt.

Ik denk dat dit alles samen ertoe heeft bijgedragen dat wij de afgelopen week de 1200e donateur mochten inschrijven en dit een antwoord is aan onze Belgische tuin vrienden.

Regelmatig wordt u in het Tuinjournaal op de hoogte gehouden over het onderzoek naar tuinen in ons land, die voor particulieren zijn ontworpen en aangelegd, in de periode 1850-1940, door de tuinarchitecten John Bergmans, Henri Copijn, Hugo A.C. Poortman, Leonard Springer en Dirk Tersteeg. Het resultaat van dit onderzoek, dat wij begin volgend jaar verwachten, zal dienen als basis voor een restauratieplan (als het ware), van enkele te beschermen tuinen, die uit dit onderzoek naar voren komen. Als stichting, als uw belangenvertegenwoordiger met zo'n 1200 of meer donateurs achter zich, zullen wij proberen overheid en particulier initiatief te overtuigen van de noodzaak tot een financiële bijdrage, ten einde te komen tot behoud van een tuin met zo specifieke stijlkenmerken, behorend bij de architect die de tuin ontwierp.

Met name zijn voor Springer en Tersteeg bouwkundige elementen specifiek te noemen, en mede daarom is het artikel van mevrouw Kooyman-van Rossum in het Tuinjournaal van april j.l. naar aanleiding van haar tuin-speurtocht voor het onderzoek van Bonica Zijlstra zo interessant.

De golfbeweging die u, mevrouw Kooyman, in gang hebt gezet, is voor ons allemaal hoogst boeiend in verband met onze activiteiten. De ervaringen in Noord-Holland opgedaan zullen van het grootste belang zijn voor de te nemen stappen straks naar de Rijksoverheid.

Nu wij met ons onderzoek min of meer aan een historische opbouw zijn begonnen vanaf 1850, hopen wij bij een volgend onderzoek het zwaartepunt te leggen op de nieuwere ontwikkeling binnen de tuinarchitectuur. De continuïteit van ons onderzoek zal ons ook helpen als beschermende instantie erkenning te verkrijgen.

Mevrouw H.L.M. van Verschuer-d'Yvoy
voorzitter NTs

De vierde donateursdag van de Nederlandse Tuinenstichting werd bekroond met schitterend weer (wat een voorrecht in de memorabele zomer van 1985!)

Na de openingstoespraak van de voorzitter voerde mevrouw Drs. C.S. Oldenburger-Ebbers de aanwezigen mee naar de tuinkunst uit de tijd der Romeinen en de Middeleeuwen om met uitstekende dia's zeer helder en onderhoudend uiteen te zetten welke relaties uit die perioden en uit latere eeuwen er liggen met de hedendaagse tuinkunst.

Enkele voorbeelden:

- lange as op het huis met evenwijdige symmetrische opbouw van planten is een vorm van tuinkunst die voorkomt in de Barok
- een boomgaard met kruisverband komt voor in de Middeleeuwen
- een rosarium is een toepassing uit de tweede helft van de 19e eeuw.

De spreekster vermeldt ook de Middeleeuwse Christelijke symboliek van kleuren der bloemen, waarbij:

- rood voor resp. liefde en God
- wit voor de maagdelijkheid van Maria
- blauw voor de deemoed staat.

De Nederlandse Tuinenstichting wil zich speciaal toeleggen op de tuinkunst na 1850. Beter ware het te spreken van na 1870, omdat vanaf dat tijdstip de meer markante voorbeelden van tuinen van L.P. Zocher en L. Springer dateren.

Voor de volledigheid: er bestonden drie generaties Zocher:

Jan David Zocher Sr. (1763-1817)

Jan David Zocher Jr. (1791-1870)

Louis Paul Zocher (1820-1915)

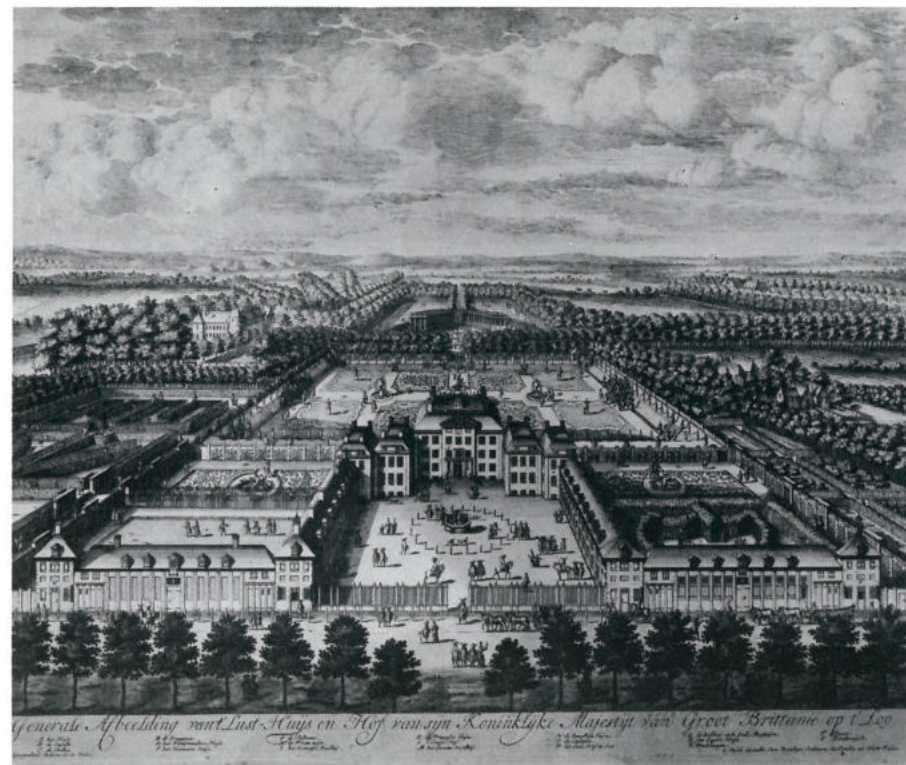
Dan paseert een aantal tuinen de revue waarvan de oorspronkelijke lay-out in principe herkenbaar is zoals van Zuylenstein (Renaissance-opzet van een samenstel van rechthoeken, geen grote middenas).

In tegenstelling tot de tuin van Honselaersdijk, aangelegd in de overgang van Renaissance naar Barok, waarvan de prenten wel een middenas vertonen. De tuin van Paleis Het Loo, aangelegd door Jacob Roman als tuinarchitect en Daniël Marot als decorateur, komt ook aan de orde om de eerder geschetste historische kenmerken te illustreren. Opvallend is dat Daniël Marot zijn "parterres de broderie" met vaste planten versiert in tegenstelling tot zijn tijdgenoten.

Afbeeldingen van het Huis te Manpad, door Zocher in landschapsstijl gewijzigd. Alsmede van Beeckestein -een combinatie van formele en landschapstuin-, Velserbroek en Elswout, waarvan de landschappelijke aanleg werd ontworpen door tuinarchitect J.G.Michaël. De tuin van de Hooge Vuursche is te vergelijken met de z.g. Cottage-tuin stijl: vele deeltuinen samen vormen een

Naast het huis vindt u een wit rozentuintje, omgeven door een hulsthaag, waarin witte Gypsophila en grijze, bloemloze Santolina dienen als omlijsting voor de rozen. Grijze kinderhoofdjes met Buxushaagjes vormen een mooie combinatie. Een romantische bloementuin op een geaccidenteerd terrein, gevormd door niet gerooide boomstronken, een vijverpartij met de daarbij behorende beplanting, eindeloze variëteiten; daarover vertelde mevrouw Kessler, die alle vragen van de honderd bezoekers beantwoordde.

P.S. Hulsenbek-Nettl
P.A.Hengeveld-Brand

HENRI COPIJN (1842-1923)

Leven

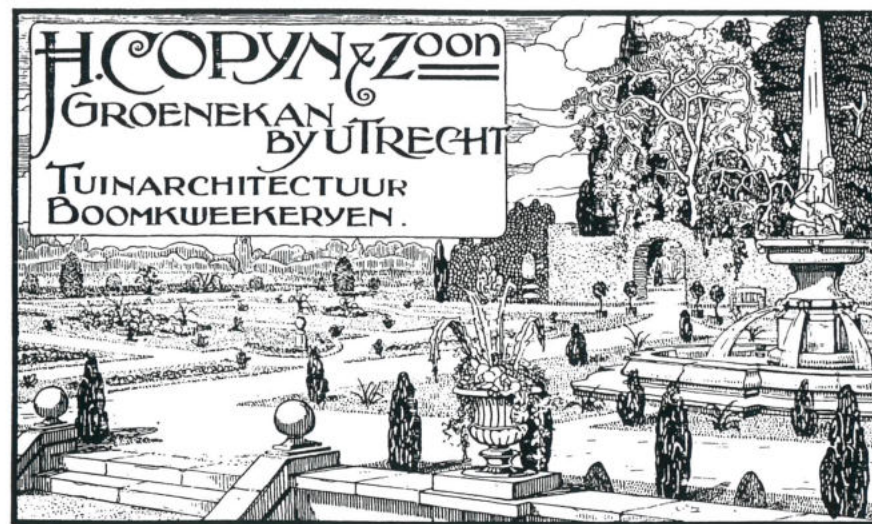
Hendrik Copijn werd op 3 maart 1842 in Groenekan (bij Utrecht) geboren als oudste zoon van Jan Copijn (1812-1886) en Egberta van Oostveen. De familie Copijn bezat sinds ongeveer 1780 een kwekerij in Groenekan. Jan Copijn was opgeleid als architect, maar toen zijn vader en broer kort na elkaar stierven (1839-1840) nam hij de leiding van het bedrijf in handen. Hij begon toen ook met het ontwerpen en aanleggen van tuinen en parken. Henri verliet in 1859 de technische school en kwam bij zijn vader te werken. In datzelfde jaar tekende hij een vogelvluchtperspectief van een villa met parkje, waar hij bij schreef: "Teekening door mij als oefening vervaardigd." Een van zijn eerste werken was de reorganisatie van het park bij Huize Persijn in Maartensdijk. Na de dood van zijn vader in 1886 zette Henri samen met zijn halfbroer Pieter Gerard (1854-1927) het bedrijf voort onder de naam Gebroeders Copijn. Dat ging goed tot 1900: Pieter Gerard hield zich vanaf die tijd alleen bezig met een kwekerij. Henri werkte vanaf 1901 samen met zijn zoon Lodewijk Wilhelmus (1878-1945) onder de firmanaam H. Copijn & Zoon. Ook bezaten zij een kwekerij en namen daarbij de kwekerij van Pieter Gerard in 1911 over.

Invloed op Copijns werk

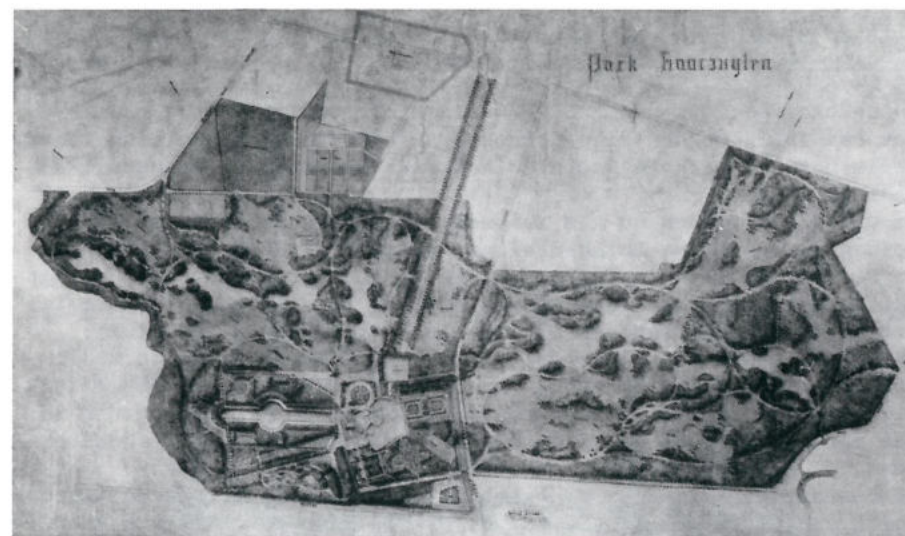
Vroege werk

In de vroege ontwerptekeningen van Henri Copijn tot ongeveer 1880 zien we een landschapsstijl toegepast waarbij de paden als het ware met een passer kunnen worden nagetrokken. Op een relatief klein oppervlak komt een groot aantal paden voor. De hoofdvorm die ontstaat tussen de paden is een ellips, waar zich een kronkelig pad of een beekje doorheen slingert; het beekje kan zich ook verbreden tot een onregelmatig gevormde vijver. Het ontwerp is getekend in vogelvluchtperspectief, waardoor de aandacht voor de soort en vorm van een groot aantal verschillende soorten solitaire bomen opvallend is. De produktiegronden (bouw- en moesgrond) zijn onregelmatig van vorm en worden in de landschappelijke aanleg opgenomen; zijn dus niet verborgen. We zien ellips- of cirkelvormige bloembedden langs paden en bij kruispunten.

De grond tussen de paden wordt aan het eind van zijn vroege werk steeds sterker druppelvormig. In dezelfde tijd zien we mozaïekbedden en bijvoorbeeld een regelmatig gevormde vijver vlakbij het huis geprojecteerd.

Advertentie van H. Copijn & Zoon achter in de jaargang 1909 van "Het Huis Oud en Nieuw".

Ontwerp voor het park rond kasteel de Haar, Haarzuilens gesigeneerd H. Copijn, gedateerd 1909, Part. Coll. Groenekan, foto Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Dit vroege werk van Henri Copijn komt in stijl sterk overeen met afbeeldingen van ontwerpen in het boek "Tuinen, villa's en buitenplaatsen", door H. Witte uit 1876. De ontwerpen en bijbehorende commentaren in dit boek zijn allemaal nauwkeurig overgenomen uit Duitse publicaties van de hand van R. Siebeck (1851 en 1860) W. Neubert (1853), E. Schmidlin (1843) en R.W.A. Wörman (2e druk 1864). (De meeste ontwerpen naar Siebeck, iets minder naar Neubert, etc.)

Vooraf het werk van Rudolph Siebeck "ehemaliges kaiserlich russischen Hofgärtner zu Zazienka und gegenwärtiges Rathhofgärtner zu Leipzig", door Witte de "beroemde Weenschen tuinbouwarchitect" genoemd, krijgt veel aandacht.

Het vroege werk van Henri Copijn is dus voornamelijk beïnvloed door de Duitse tuinkunst van bijvoorbeeld Siebeck. Het is me nog niet duidelijk waar deze Duitse invloed vandaan kwam. Het kan natuurlijk zijn dat Copijn de boeken van Siebeck kende, van Witte alléén kan dat niet, omdat Copijn immers al ontwerpen in de stijl van Siebeck maakte, voordat het boek van Witte gepubliceerd werd (1876).

In feite zijn de vroege ontwerpen van Copijn ouderwets voor de tijd waarin ze zijn ontstaan. Het verwerken van produktiegrond binnen een landschappelijke aanleg en het schabloonmatige padenverloop kwam al voor in de tuinarchitectuur van de jaren 1800-1860.

Bloeiperiode

In de bloeiperiode van het werk van Henri Copijn, vanaf ca. 1880 tot ca. 1905, worden zijn grootste en bekendste werken uitgevoerd, zoals het Hydepark te Doorn en het park van kasteel de Haar te Haarzuilens.

De ontwerpen worden nu als zuivere plattegronden getekend en er worden geometrische tuingedeelten, geïnspireerd op het verleden, in de voornamelijk landschappelijke aanleg opgenomen. Vaak krijgt dit geometrische deel een plaats bij het huis of ander gebouw in het park. Ze functioneren altijd als (verdiepte) bloementuin; de mozaïekbedden zijn dan ook verdwenen. Het padenverloop wordt vrijer, minder star opgezet. Oude lanenstelsels die al aanwezig zijn, worden in zijn ontwerpen gehandhaafd. De produktiegrond in het park wordt in deze tijd verstopt achter een boom- of heesterwand.

De beschreven tuinstijl is typerend voor de cultuur van de tweede helft van de 19e eeuw, toen er in verschillende takken van kunst inspiratie werd gezocht in het verleden. In de bouwkunst spreekt men hierbij van "historische bouwstijlen"; bouwwerken krijgen neo-klassieke, neo-gotische of neo-rennaissance vormen. Worden de vormen uit verschillende perioden samengesteld tot iets nieuws, dan spreekt men van eclecticisme.

Naast de invloed van het boek van Edouard André "L'Art des jardins" (1866, meer uitgebreide druk in 1879) op het werk uit deze periode (zie hierover mijn artikeltje over Hugo A.C. Poortman in Tuin-journaal nr. 1, april 1984), is er ook de invloed van G.Meyer, "Lehrbuch der schönen Gartenkunst" (1860, 2e druk 1873) in terug te vinden. In laatstgenoemd werk vinden we ontwerpen waarin de paden minder star zijn opgezet en het biedt ook geometrische voorbeelden die bij Copijns manier van werken uit deze tijd passen. Het boek had in Duitsland een enorme invloed. Springer schrijft er het volgende over: "Wat het boek van Ed. André is voor de Fransche School, is dit boek lange jaren voor Duitschland geweest. Uit het werk van Meyer is met dat van Jos. Lenné samen het Lenné-Meyer systeem ontstaan, hetwelk aan de Duitse tuinbouwscholen onderwezen werd".

Ook hier is, behalve de mogelijkheid dat Copijn dit boek kende, geen verdere bewijsvorming voor deze Duitse invloed gevonden. Vingerwijzingen zijn in dit geval wel de Duitstalige catalogus van de firma J. Copijn uit 1882-1883 en de deelname van Henri aan een prijsvraag voor een begraafplaats in Düsseldorf in 1883. Verder staat er in een beschrijving van Henri's levensloop uit Onze Tuinen (1924) dat hij vaak met leden van de Dendrologische Gesellschaft door Duitsland en Oostenrijk reisde, waar hij dan iedere bijzondere boom wist te staan.

De stijlinvloed op het werk uit de bloeiperiode van Henri is dus gemengd Duits/Frans geweest. De parken en tuinen van Henri Copijn uit deze periode die nu nog bestaan, vallen op door hun prachtig bomenbestand, waarbij variatie in kleur- en bladvorm binnen de groeperingen voor een heel mooi effect zorgen.

Illustraties uit catalogus "H.Copijn & Zoon, tuinarchitecten, Groenekan bij Utrecht, 1916-1917".

Late werk

Na 1905 vinden we ook bij Copijn tuinen die aangelegd zijn in de nieuw architectonische tuinstijl. In deze periode werkte Henri samen met zijn zoon Louis; helaas zijn er maar weinig ontwerp-tekeningen uit deze tijd overgebleven. Het ontwerp voor de tuin bij de Menkemaborg te Uithuizen (1921) is er één van; maar hier moesten we eigenlijk spreken van een restauratie. De stijlkenmerken moesten dan ook voornamelijk geabstraheerd worden uit foto's van tuinen, gepubliceerd in firma-catalogi.

In deze periode waren er voor particulieren voornamelijk kleinere villatuinen aangelegd in de nieuw architectonische tuinstijl (zie hierover mijn artikeltje over Dirk Frederik Tersteeg in Tuinjournaal nr. 2, november 1984).

Het grote verschil van de nieuw architectonische tuinen van Tersteeg met die van Copijn is vooral, dat Copijn veel minder gebruik maakt van bouwkundige elementen als pergola's, gemetselde zitjes, prieëlen en dergelijke. Daarnaast gebruikte Copijn minder middelen om de sterke beslotenheid van een dergelijke tuin (of deel van een tuin) te benadrukken, zoals Tersteeg dat deed door middel van muren en heggen.

Naast deze nieuw-architectonische stijl vinden we in de tuinaanleg van Henri na 1900 veel invloed van de Engelsen William Robinson en Gertrud Jekyll terug. Zij wezen in hun publicaties op het belang van een natuurlijke beplanting, waarbij het milieu waar de plant in thuishoorde van groot belang werd geacht, evenals een vrije groeipering (borders met gemengde vaste planten, gerangschikt volgens kleurschema, rotstuinen waar "alpine" planten een plaats konden vinden, enz.) Het gebruik van uit losse stenen opgebouwde stapelmuurtjes, waartussen planten een plaats konden krijgen was mede door hun invloed erg populair, wat de aanleg van "muurtuinen" (wallgardens) en combinaties van de nieuw architectonische tuinstijl met de "natuurlijke" stijl door Copijn verklaart. In een volgende aflevering van het Tuinjournaal zal ik in een artikeltje over John Bergmans hier nader op terug komen.

Drs. Bonica Zijlstra

OPENBAAR TOEGANKELIJKE PARKEN, aangelegd door H. Copijn.

- Wilhelminapark-Utrecht (1897)
- Park Ramswoerth-Steenwijk (1899)
- Park Kasteel de Haar-Haarzuilens (1893-1919)
- Park Menkemaborg-Uithuizen (1921)

DE DICHTER IN DE TUIN

DE DICHTER IN DE TUIN

Iedere rechtgeaarde tuinbezitter heeft zich wel eens afgevraagd hoe lang zijn of haar fraai aangelegd perceel de tand des tijds zal kunnen weerstaan. De gedachte dat er misschien binnen een eeuw weinig meer dan een afgeleefd grasveldje over is, of dat er op de plaats van de statige beuken een torenflat zal verrijzen, is bijna niet te verdragen. Het is dan ook geen wonder dat velen hun tuin uitgebreid fotograferen, om de zekerheid te hebben dat er in de toekomst tenminste een glimp kan worden opgevangen van de vroegere glorie.

Ongeveer vierhonderd jaar geleden ontstond onder welgestelde Hollandse kooplieden de mode een buiten te kopen, liefst aan een van Nederlands fraaie rivieren. Langs de Vecht in Utrecht, langs het Spaarne in Haarlem of langs de Schie bij Schiedam zijn nog een aantal van die landhuizen te zien. Maar niet zozeer dat huis, vooral de tuin kreeg alle aandacht. Kosten noch moeite werden gespaard om een indrukwekkend hof aan te leggen, het liefst met een Italiaans architect, want Italië gold in de Renaissance als het culturele middelpunt van de beschaafde wereld. De grootste tuinen kenden doolhoven, fonteinen, triomfbogen, schelpengrotten, beelden van mythologische figuren, een boomgaard, een moestuin en een of meer bloemenhoven. De tuin moest zo groot mogelijk lijken, maar mocht niet al te overdadig worden ingericht. Verder was het zaak een ingenieuze structuur te bedenken; opgebouwd uit geometrische figuren kon de tuin als geheel iets voorstellen. De tuin van de bekende schrijver Constantijn Huygens bijvoorbeeld, had de vorm van een menselijk lichaam, van boven gezien, met het huis als hoofd. Van al die tuinen is nauwelijks iets bewaard gebleven. Meestal staat alleen het huis er nog en moet je goed kijken om in de omringende wildernis iets van de vroegere hof te herkennen.

De tuinbezitter van toen heeft daar gelukkig rekening mee gehouden. Van de tuinen bestaan heden ten dage nog schetsen, vogelvluchtkaarten, etsen en tekeningen. En gedichten. Geen kleine gedichten, maar werken met de omvang van een flinke roman. Wij kijken daar misschien vreemd tegenaan, maar voor de Renaissance was de dichtkunst een van de hoogste vormen van kunst en men ging ervan uit, dat wat in een gedicht was vastgelegd eeuwig beroemd zou blijven. Geer wonder dat rijke burgers dichters vroegen op hun buiten te komen logeren om de tuin poëtische lof toe te zingen. Er waren zelfs dichters, die van het schrijven van dit soort poëzie hun beroep hadden gemaakt. Een gedicht over een tuin uit die tijd wordt een hofdicht genoemd. Het hofdicht overleefde de Renaissance en bleef tot ongeveer 1800 populair. Wat staat er eigenlijk in zo'n hofdicht?

Fragmenten uit "Endenhout"

door Jan Baptista Wellekes (1709)

Wat aangenaame lucht! Waar ben ik? in wat oord?
Wat lieffelyke geur of dus myn hart bekoort?
Geen lelibedden noch de schoonste roozedreeven,
Geen balssembosschen ooit dien lekkren wasem geeven,
Die dus 't gemoed verquikt en afgematten geest.
Waar ben ik? dool ik? neen; ik ben verrukt geweest.
't Is geur van liefde en vreë, het allerzoetste op aarde,
Van zielsvernoeging, die de zalige eendragt baarde
By d'Ouders, by het Kroost, en dierbaare Echteband
Der Muysers, die zich hier verlustigen op 't land.
Ik staa voor Endenhout, zo na by 't zilvre Sparen,
Ten ende van den Hout. Hier kan ik wat bedaaren.

Wat zal ik tot uw roem, o vrolyk bloemperk! dichten?
Waar voor de regenboog met zyn sieraad moet zwichten?
Smaragd, topaas, saffier, turkooizen en robyn
Met zo veel moeite en zweet gegraven uit de myn,
Zyn kleine vonkjes, door hun schaarsheid meest geprezen;
Maar in de bloemen zyn meêr wonderen te leezen:

Een schraale wind, een mist doet fluks uw hoofden buigen;
Een vuige risp bezwalkt uw luister onder 't zuigen;
En, in een oogenblik zyt gy de zelve niet:
Maar walgt aan dien u dus in slechter staat beziet.
Zo bros en vluchtig is de jeugt ook met haar weelde;
(etc.)

Eigenaardig genoeg bijna altijd hetzelfde. De dichter vertelt in rijmende regels hoe hij door de tuin wandelt en geeft tot in de details weer wat hij ziet. Meestal begint de wandeling in de vroege ochtend vanaf het huis, waarbij hij en passant de gastvrijheid van de eigenaar roemt. Daarna loopt hij door de bloemenhof, de boomgaard en de moestuin; vaak de drie hoofdpunten van het werk, waaromheen de dichter diverse andere waarnemingen heeft: de ornamentering, het doolhof, de fontein, de grot en tot slot het uitzicht. Dan ziet de dichter in de verte een stal liggen, die hij een poel des verderfs noemt en soms zegt hij hoe hij aan de andere kant van de heg, die de tuin omsluit, boeren en boerinnen hoort minnekozen.

Het opvallendste aan het gedicht echter is zijn didactische aard. De mens behoorde lering te trekken uit de natuur. In de stad was het leven jachtig en immoreel. Op het land kwam de mens tot rust en in die rust dacht hij na over dit aardse bestaan. De dichter geeft wat dit betreft het goede voorbeeld. Hij is bijvoorbeeld in de boomgaard beland en legt de lezer uit waar de goudrenet vandaan komt, hoe die er uit ziet en hoe de appel smaakt: heerlijk zoetzuur. Na deze tamelijk objectieve beschrijving volgt stevast een wijze les. Net als de goudrenet bestaat het leven uit zoete en zure ervaringen. Maar het is, vervolgt hij, juist die combinatie die het leven zo de moeite waard maakt. En als men in de herfst de bladeren van de bomen ziet dwarrelen, ontkomt men niet aan doodsgedachten. Maar laten we niet vergeten hoe de boom in de lente weer tot nieuw leven zal komen. De les die we hieruit trekken mogen, is een Christelijke. Net als de dood van die boom schijnbaar is, is onze eigen dood geen werkelijk sterven, want God zal aan het eind der tijden ons het hemelse leven geven.

Het hofgedicht is een zeer gedetailleerde tuinbeschrijving, maar uiteindelijk lijkt het om niets anders te gaan, dan een gelegenheid tot het spuien van moralistische lessen. Toch is het een aardig cultuur-historisch verschijnsel.

Gert van Santen
student Nederlands

HILLENRAAD TE SWALMEN (L.)

Ten oosten van de weg Roermond-Venlo ligt het landgoed Hillenraad, op de grens van rivierklei (van de Maasvlakte) en zandgrond.

Voor degenen die boven de grote rivieren wonen, zijn de landgoederen in Limburg weinig bekend. Dit geldt ook voor Hillenraad. Maar sinds er sprake van is, dat de tuinen en het park ter bescherming voorgedragen zullen worden, is Hillenraad niet meer alléén bij de Limburgers bekend en bemind.

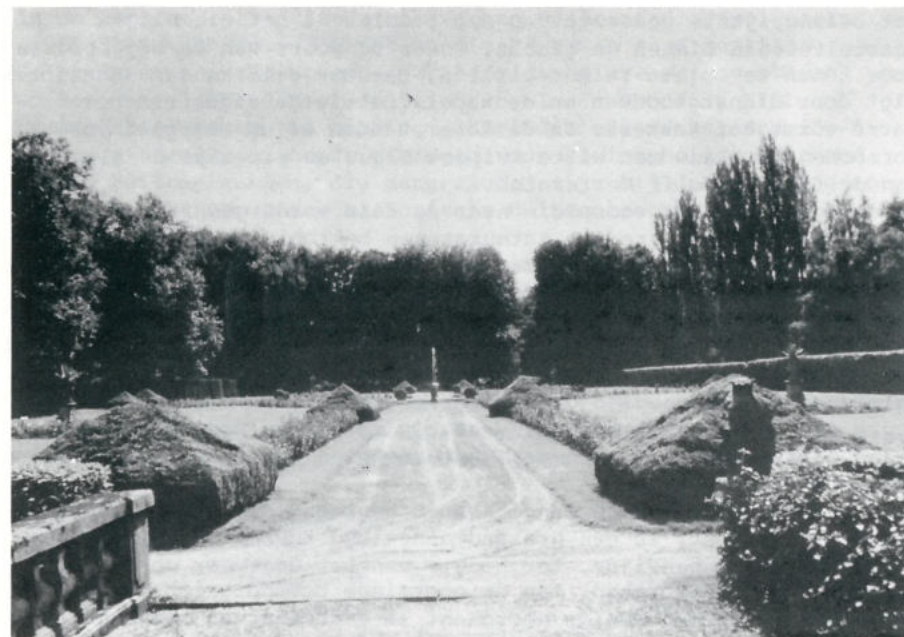
Hillenraad dankt zijn naam aan de familie Hillen of Hellen, die in de Middeleeuwen het landgoed in haar bezit had. Rade of ray betekent grond, die omgeploegd en voor bouw klaargemaakt is. In teksten uit de 14e eeuw wordt er al melding gemaakt van het slot: Het tegenwoordige kasteel stamt uit de 17e en 18e eeuw en ook het uit verschillende tuinen en een park bestaande terrein vindt zijn oorsprong in die tijd. De kaart van Smabers uit 1774 laat duidelijk de aanleg zien. Het tuin- en parkdeel is royaal van afmetingen, meer dan 450 m lang, en regelmatig van vorm; een rechthoek. Hieruit kunnen we concluderen dat niet eerder dan in de 17e eeuw dit deel zijn huidige vorm heeft gekregen. Het paviljoen op de grens tussen de siertuin en moestuin is gebouwd in de eerste helft van de 18e eeuw. Daarom is het aannemelijk dat ook de aanleg van de tuinen uit die tijd stamt.

Toen H.J. Graaf Wolff Metternich door vererving het sterk vervallen Hillenraad in zijn bezit kreeg, begon hij omstreeks 1909 met het herstel van het complex. De huidige aanleg kan als vrije reconstructie van de aanleg uit de 18e eeuw worden beschouwd. Het sterrebos is echter verplaatst; het ligt nu niet op het verlengde van de as van de siertuin, maar van de moestuin. Het terrein strekt zich uit van noord-west naar zuid-oost, is omgeven door lanen met hoog geboomte en is ongeveer 4 ha. groot. De grachten hebben een oppervlakte van 3 ha.

Het complex bestaat uit het terrein binnen de grachten en de randterreinen daaromheen. Deze laatste hadden vanouds een utilitaire bestemming, waaronder veel boomgaarden, wat typerend is voor Limburg.

De Hillenraederlaan, beplant met linden, leidt naar het kasteel. Het enige overgebleven element van de aanleg van vóór 1800 is de oprijlaan tussen de Hillenraederlaan en de brug over de gracht. Deze is beplant met zes linden aan beide zijden, ook wel de Twaalf Apostelen genoemd.

Bij de heraanleg van 1909 zijn de boomgaarden tussen de Hillenraederlaan en de brug veranderd in eenvoudige landschappelijke parken. Zij bestaan uit grasvelden met een slingerend pad en losse groepen bomen, waaronder verschillende coniferen, magnolia, linde, beuk en bruine beuk.

Hoofdas door de rechtlijnige tuin.

Kasteel Hillenraad vanaf de tuin gezien.

Het belangrijkste gedeelte van het complex is het eigenlijke kasteelterrein binnen de gracht. Onder de poort van de bijgebouwen door komen we op een ruim voorplein, dat aan drie kanten ingesloten ligt door dienstgebouwen en de kapel. De vierde zijde van het carré vormt het kasteel. In de zomer vinden we op het plein de vormbomen in blauw met witte kuipen. Blauw en wit zijn de kleuren van de familie Wolff Metternich.

De doorgang van het voorplein naar de tuin wordt gemarkeerd door twee bakstenen pijlers met natuurstenen bekroning, waartussen een smeedijzeren verbinding met de wapens Metternich en Schall Riauxcourt. De lange hoofdas wordt ter hoogte van het tuinpaviljoen onderbroken door een dwarsas met in het midden een vijver met een fontein. Op een vierkant voetstuk staat een natuurstenen schaal waaromheen drie putti met jachtattributen. De vier door de assen ontstane tuinvakken zijn grasparterres, elk met in het midden een agave in een natuurstenen tuinvaas. Op de hoeken van de parterres staan blokken van palm (Buxus), kubusachtige vormen met een piramidevormige bovenkant.

De siertuin wordt aan de lange kanten begrensd door hagen. Aan de grachtzijde (west) is een graspad aangelegd tussen hagen van haagbeuk; aan de binnenzijde, ter hoogte van het ongeveer oost-west lopende pad, onderbroken. Aan de oostzijde bevindt zich een taxushaag. De begrenzing aan de noordkant is eveneens van haagbeuk; het talud naar de gracht is beplant met laurier.

De as loopt door tot in het parkbos, oorspronkelijk beplant met beuken en paardekastanjes. De eerstgenoemde zijn gerooid, daar het bos te dicht werd. In de vakken tussen de lanen zijn vier rhododendrons. De afsluiting van de as bij de gracht is een natuurstenen balustrade. De Eppenbeek, die er vlakbij stroomt, voedt de grachten.

Sprookjesachtig zwemmen de witte zwanen door het donkere water van de grachten. De oever aan de overkant van de gracht is beplant met rhododendrons.

Het sterrebos bestaat uit een noord-zuid lopende laan in het verlengde van het middenpad van de moestuin en twee diagonale lanen, met op de kruising een stenen tafel. De lanen zijn beplant met beuken.

Achter het paviljoen is de vroegere tennisbaan door een grasmat vervangen. We vinden er ook de moestuin, met groenten en kruiden en oude soorten fruitbomen. Een oude mispel draagt ieder jaar nog vrucht. Tegen het dienstgebouw staan leipruimen en leiperziken. Een kas met groenten is tegen de muur aangebouwd.

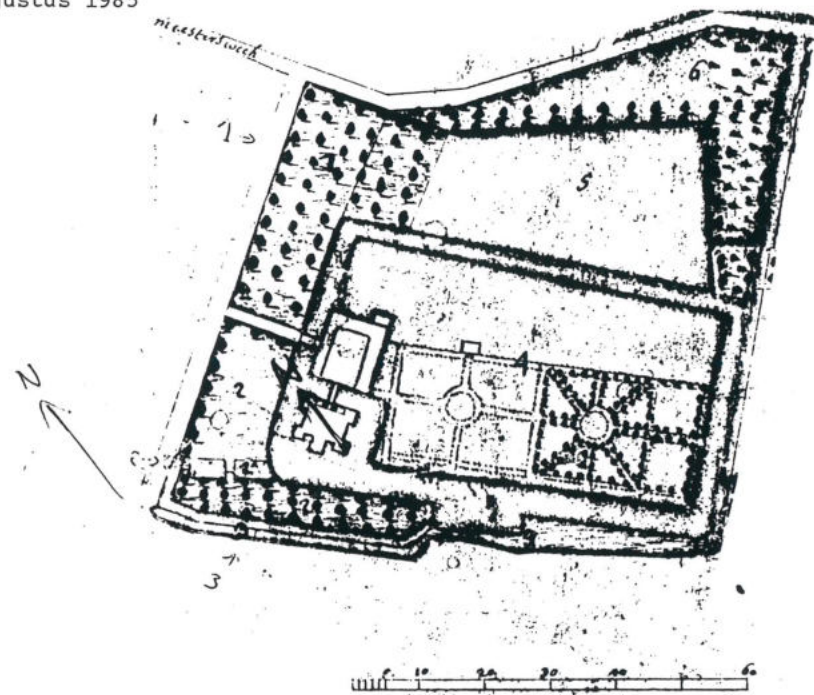
In het buitenpark ligt de ijskelder, die tot in deze eeuw nog gebruikt werd om dranken te koelen en groenten en fruit te bewaren met behulp van ijs dat 's winters uit de grachten werd gezaagd. Nu is de ijskelder verbouwd tot en in gebruik als grafkelder.

In de loop der jaren is de aanleg van Hillenraad sterk vereenvoudigd. Het onderhoud vergt veel tijd en is zeer kostbaar. Gelukkig kunnen tijdrovende, arbeidsintensieve werkzaamheden worden gerealiseerd door de Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg (IKL), die een aantal arbeidsplaatsen toegewezen heeft gekregen voor kleinschalig onderhoud aan de buitenplaatsen, die aangesloten zijn bij de Stichting tot Behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen.

Rondom het beschreven complex liggen nog de landerijen, die bij elkaar ruim 400 ha bestrijken. Bij het kasteel behoren drie boerderijen, herkenbaar aan de blauw met witte luiken.

Hoewel het landgoed Hillenraad privé bezit is en niet toegankelijk voor publiek, worden enkele malen per jaar het kasteel, de tuinen en het park opengesteld voor geïnteresseerden.

Hans Nieuwenhuis, Maastricht
augustus 1985

Maastricht

Deel van de kaart van Smabers uit 1774

ONBEKEND, MAAR NIET ONBEMIND

Als vrucht is de kiwi (*Actinidia chinensis*) zo langzamerhand redelijk goed bekend. In de meeste winkels ligt hij wat onopvallend met zijn bruine schil tussen de exotische vruchten in. Toch is het nog niet zo lang geleden, dat de kiwi iets heel bijzonders was. Waar komt zo'n nieuwe vrucht ineens vandaan?

Oorspronkelijk komt de kiwi uit Zuid-China, vandaar misschien de oude naam Chinese kruisbes (waarom kruisbes weet ik niet, misschien vanwege de groene kleur van het vruchtvlees?). De Chinese naam is Yang t'ao. Hoe de Chinezen deze vrucht gebruikt hebben of nog gebruiken weet ik niet. In oude Chinese kookboeken heb ik daar niets over kunnen vinden. Wel wordt vermeld, dat het een goede dorstlesser is.

Begin deze eeuw bracht James McGregor wat zaad uit de Yangtze vallei naar Nieuw Zeeland. Al snel bleek, dat de kiwiplanten het uitstekend deden in hun nieuwe vaderland. Vanuit dit land is de kiwi in de zestiger jaren populair geworden over de hele (Westerse) wereld. Tegenwoordig wordt hij ook commercieel gekweekt in Europa (Spanje, Italië, Frankrijk) en in Californië. Ons klimaat is eigenlijk niet geschikt voor deze plant. Toch lukt het wel om de planten hier te laten groeien, mits er aan een aantal voorwaarden voldaan wordt. Ze moeten op een warme, beschutte plaats staan, de gelegenheid krijgen om te klimmen en beschermd worden tegen strenge vorst. Onze planten hebben de afgelopen winter goed doorstaan zonder ingewikkelde beschermingsrituelen, dus die noodzaak van bescherming valt wellicht nog wel mee. De plant is tweehuizig; er moet dus wel ruimte zijn om een mannelijke en een vrouwelijke plant vrij dicht bij elkaar te planten. Het is een redelijk snelle groeier. De gele bloemen zijn niet erg spectaculair; wel is het blad mooi van vorm: rond, uitlopend in een punt, met een mooie nerfstructuur en lichtgroen van kleur. Vorig jaar hebben wij 6 kiwi's aan onze plant gehad. Jammer genoeg bleven ze klein en keihard en waren dus niet eetbaar. Het lijkt me nu zo leuk om te experimenteren met eigen kiwi's en nieuwe recepten te proberen. Tot voor kort werd de vrucht voornamelijk gebruikt als versiering van fruitsalades, etc. Dat is ook wel logisch gezien de prachtige groene kleur met de rand van zwarte stipjes in het vruchtvlees. Gecombineerd met slagroom en rode aardbeien is dat een plaatje. Toch zijn er nog vele andere mogelijkheden. Bijvoorbeeld een salade van stukjes sinaasappel, stukjes komkommer, plakjes kiwi en zoute cashewnoten. Bovendien kan de kiwi gebruikt worden bij de bereiding van vlees. De vrucht bevat een eiwitsplitsend enzym. Door het vlees

in te smeren met het sap van de vrucht of door plakjes kiwi voorzichtig mee te bakken, wordt het vlees malser. Er zijn kortom vele mogelijkheden voor het gebruik van deze vrucht.

Graag zou ik van lezers willen vernemen of men er in geslaagd is eetbare kiwi's te kweken in ons klimaat. Bij voorbaat dank.

Hella van Schaik
Kastanjelaan 2
3737 KB GROENEKAN

FA. VAN LEEUWEN

Gespecialiseerd in het kweken
van BUXUS

W. van Leeuwen
Burg. Padmosweg 80
3648 BJ WILNIS
Tel. 02979 - 14 89.

Wilt u de Nederlandse Tuinenstichting aanbevelen bij uw vrienden en kennissen: de nieuwe folder is zojuist verschenen.

Een telefoontje naar het secretariaat is voldoende om één of meerdere exemplaren toegezonden te krijgen.

Het telefoonnummer is: 020-235058

Naar aanleiding van de informatie over de door de Nederlandse Tuinenstichting georganiseerde tentoonstelling in Kasteel Verwolde in juli j.l., werd de redactie erop geattendeerd dat de tekst enige onjuistheden bevatte.

De uitgestrekte landerijen, weiden en velden alsmede de genoemde bossen met de oudste eik zijn eigendom van A. Baron van der Borch van Verwolde en zijn familie.

De Gelderse Kastelenstichting heeft vier hectare park, waarop het kasteel en het koetshuis staan, in erfpacht en kocht aansluitend 1½ hectare bij waarop zich de oranjerie en parkeerplaats bevinden.

De redactie

ONTVANGEN PUBLICATIES

DE NEDERLANDSE TUINAGENDA 1986

Wij ontvingen de Nederlandse Tuinagenda 1986.

Deze agenda is door zijn praktische opzet een handige vraagbaak voor het hele gezin. Er is volop ruimte voor eigen aantekeningen en afspraken, maar daarnaast is er ook nog veel informatie in te vinden over natuurlijke zaken rondom het huis, in de tuin of op het balkon.

Elke maand: actuele onderwerpen over tuinieren (sierplanten, groenten, keukenkruiden en fruitgewassen), verduidelijkt met goede tekeningen.

Elke week: praktische informatie over planten en zaaien, snoeien en mesten en de bestrijding van ziekten en plagen in de sier- en moestuin.

Extra: namen en adressen van "groene" organisaties en verenigingen en van gespecialiseerde kwekers.

Om snel na te slaan: tabellen voor de bestrijding van ziekten en plagen in de groente- en fruittuin (chemische en biologische middelen), compleet met produktinformatie van de werkzame stoffen.

Kortom: 144 pagina's consument-gerichte "groen"-informatie, rijkelijk voorzien van tekeningen en kleurenillustraties.

Voor dagelijks lees- en kijkplezier.

De agenda is verkrijgbaar bij de boekhandel.

De prijs bedraagt f. 16,90

Het nu volgende verslag van het op 3,4, en 5 oktober j.l. gehouden symposium over de 18e-eeuwse tuinarchitectuur wordt in het kort weergegeven door Bonica Zijlstra, die één van de aanwezigen was.

De teksten van de gehouden lezingen zijn zo omvangrijk dat het hele jaargangen van het Tuinjournaal zou vergen om ze te publiceren.

De lezing van Drs. C.S. Oldenburger-Ebbers verschijnt in het november-nummer van het tijdschrift "Groen". De andere teksten zullen t.z.t. ook verschijnen in een aantal wetenschappelijke tijdschriften; de titels hiervan zijn nog niet bekend. Wij zullen u op de hoogte houden.

18e-EEUWSE TUINARCHITECTUUR

Symposium van de "Werkgroep achttiende eeuw", Paleis Het Loo, 3 - 5 oktober 1985

De Nederlands-Belgische vereniging "Werkgroep 18e eeuw" is opgericht in 1968 en stelt zich ten doel de studie van de 18e eeuw in al haar facetten en op alle gebieden van haar cultuur te bevorderen. De werkgroep heeft sinds haar bestaan een aantal symposia georganiseerd waarin steeds een ander onderwerp werd besproken. Dit jaar werd de 18e-eeuwse tuinarchitectuur uitvoerig belicht, waarvoor Paleis Het Loo een passende entourage bood. Na een welkomstwoord van Dr. A.W. Vliegenthart en de voorzitter van de werkgroep volgde een gang naar het dak van het paleis, wat een prachtig uitzicht over de tuin opleverde. Vervolgens werden er onder deskundige leiding rondwandelingen gemaakt, zodat het eigenlijke symposium (in ieder geval voor de toehoorders) met frisse neus en enthousiast gemoed gestart kon worden.

In de dagen die volgden werd er niet alleen de geschiedenis van een tuin of park besproken, maar ook de praktische onderdelen van bijvoorbeeld restauratie belicht. Zo vertelde mevrouw C.S. Oldenburger-Ebbers over de vorm van beplanting en de beplantingsbronnen die voor restauratie of reconstructie van een 18e-eeuwse Hollandse tuin gebruikt kunnen worden, en besprak de heer W. Overmars zijn restauratieve werkzaamheden in de tuin van het Huis te Manpad en de bronnen die hij daarvoor gevonden en gebruikt had.

Daarnaast waren er ook boeiende lezingen over de manier waarop 18e-eeuwse dichters het buitenleven bezongen, de denkwereld achter het 18e-eeuwse tuinontwerp en de buitenlandse invloeden hierop. (zie ook het artikel "De dichter in de tuin", redactie) Als laatste sprak professor Hunt over de wijze waarop en de redenen waarom tuinen in de 18e-eeuw weergegeven werden in schilderijen, tekeningen en prenten.

Al met al een boeiend symposium, waarbij duidelijk werd dat er veel onderzoek naar tuinarchitectuurgeschiedenis gedaan is, maar dat er ook nog wel veel onontgonnen terrein aanwezig is. Heel "gewone" vragen die door sommige toehoorders werden gesteld, leverden niet altijd bevredigende antwoorden op. Afgezien daarvan werd er na afloop erg weinig in het openbaar gediscussieerd, wat waarschijnlijk een gevolg was van het volle programma.

Een symposium over Nederlandse tuinarchitectuur zou eigenlijk elk jaar moeten plaatsvinden, omdat ideeën en informatie, op een dergelijke manier gebracht, niet alleen heel stimulerend werken, maar ook naar voren brengt waar de hiaten in het algemeen onderzoek nog liggen.

Drs. Bonica Zijlstra

afkomstig uit:
Hans Nieuwenhuis
"De ordentelijke tuyn" '80

DE BEUKENHOF TE OEGSTGEEST

Een van de bij velen vrijwel onbekende tuinarchitecten, is Van der Putten. Een hoogst originele man, die beter zou verdienen. De enkele, nog bewaard gebleven tuinen van zijn hand maken ons nieuwsgierig naar wellicht vergeten tuinen, die hij in een lang en creatief leven heeft ontworpen.

De in het boek 'Tuinen in Nederland' beschreven tuin van ir. Van Aken, was privé en kan ons slechts door het verhaal en de immer veel verborgen houdende foto's inspireren. De tuin van restaurant de Beukenhof in Oegstgeest is echter, voor ieder die in deels formele, deels romantische tuinkunst geïnteresseerd is, dagelijks te bezoeken.

Vanaf 10 uur 's morgens gaan de deuren open van het aan de Terweeweg gelegen etablissement, dat verzonden ligt te wachten tussen hoog en weelderig groen. Groen en rood, geel blauwgrijs; dat zijn de kleuren van de bomen, waartussen enkele in Oudhollandse stijl gebouwde geveltjes net zichtbaar zijn. Het rood van een meer dan 350 jaar oude beuk vult een groot deel van de ruimte, het frisse groen van tulpenbomen, (Liriodendron tulipifera) van kastanjes, iepen en berken, het zwarte groen van Taxus, het blauwgrijze van een Atlantische cedar en het gele groen van goudiepen: ze vormen de omsluiting van een wondermooie oude tuin. Een tuin met een rijke historie, waar de man die hier na 35 jaar nog dagelijks mee bezig is, ons veel kan vertellen. Het is de heer Werner, die na de laatste wereldoorlog uit Oost-Duitsland naar ons land is gekomen en die de maker van de tuin goed heeft gekend.

'Toen ik hier kwam, was er in de tuin voor mij geen plaats. Ik kon wel in de keuken van het restaurant helpen, en daar werkte ik toen 4 jaar lang in de nachtdienst. Afwassen, opruimen; het was zwaar werk, maar het was al goed dat ik werk had gevonden. Na die 4 jaar zei Van der Putten dat ik naar de tuin mocht om daar te helpen. Ik ben er gebleven en werk nu, terwijl ik al ruim boven de 70 ben, nog dagelijks in de tuin. Het moet wel. Er is zoveel te doen dat ik zelf mijns inziens toch het beste doen kan, dat ik 's morgens om 6 uur al sta te snoeien, dan allerlei eenjarigen verzorg, waar nodig is wat bijplanten en ook in het restaurant het nodige groen verzorg. Zo is het altijd geweest vanaf het moment dat ik in de tuin ging werken.'

'Het deel direct bij het restaurant was er al, maar er is nog enigszins door Van der Putten veranderd, toen in 1953 een groot stuk tuin werd toegevoegd. Een oude belendende villa op de hoek van de Terweeweg werd toen afgebroken en het hele grondstuk werd tot tuin gemaakt. Daarvoor maakte Van der Putten een ontwerp en ikzelf ook. We hebben toen de ideeën samengevoegd en dit is er uit ontstaan. Er waren enkele ideeën die hij per se wilde doorvoeren zoals de als kantelen geknipte hagen, die op

het laagste punt zo'n 60 cm hoog zijn en op het hoogste punt 2 meter. Ook de zuilvormig geknipte Taxussen waren zijn wens en ze komen overal weer terug. Toen de tuin eenmaal ontworpen was, hielp ik bij de aanleg. Van der Putten was dan merkwaardig slordig en lette er niet op of bijvoorbeeld alle zuilvormige Taxusbomen precies even ver uit elkaar werden gezet, als hij het plantmateriaal voor ons uitlegde. Omdat ik het preciezer deed liet hij toen later de aanleg verder aan mij over, en nog steeds wordt er van allerlei toegevoegd en ook wel weer weggehaald.'

'Het was voor mij een goede man om mee te werken. Hij deed de tuin en de bloemen in het restaurant en zijn compagnon/vriend de heer Brik Jzn. nam de zakelijke leiding op zich. Samen hebben zij de zaak hier opgebouwd en de Beukenhof zijn naam gegeven. Eerst was het een wat andere opzet toen Van der Putten begon. Hij was opgegroeid in een kinderrijk gezin, waarvan de vader twee maal trouwde en 20 kinderen zou krijgen. Het was een zeer welgestelde herenboer, die half Oegstgeest bezat en al zijn kinderen wat kon nalaten. Van der Putten werkte in Engeland bij een kwekerij-tuinaanlegbedrijf en kwam hier terug om op dit stuk grond een bedrijf voor tuinaanleg en -onderhoud op te zetten. Toen hij de heer Brik Jzn. ontmoette, waren hun eerste contacten zakelijk en kocht hij bomen bij hem in Zoeterwoude. Samen gingen zij toen het idee van een theehuis uitwerken dat hier eerst gevestigd was. Later werd dat een restaurant, dat in 1947, 2 jaar na de laatste Wereldoorlog, grandioos werd heropend.'

Dat was na de tijd dat de samenwerking met de Bilderberggroep zijn intrede deed, en nu is het geheel bezit van deze groep hotel- en restaurantketens. De heer Werner vertelt hoe de heer Van der Putten jarenlang hier ook een bloemenzaak onder zijn beheer heeft gehad, maar dat uiteindelijk toch voor het restaurant werd gekozen. De vele gasten die hier nu al meer dan 40 jaar eerst thee dronken en later verfijnde spijzen tot zich namen, hebben nimmer hun bewondering voor de gevarieerd aangelegde tuin verzwegen.

De vraag of Van der Putten dan ook voor hen een dergelijke tuin zou willen maken, werd later steeds vaker geweigerd, en slechts weinigen lukte het de bezige restaurateur/tuinarchitekt tot het ontwerp van hun terrein over te halen.

De tuinen van de Beukenhof

Wie vanuit het restaurant de tuin inkijkt, zal enkele onderdelen kunnen zien. De grote, oude rode beuk spreidt zijn brede zware takken over een om zijn stam gelegen terras, waar wintergroene struiken overheersen. Naast dit schaduwrijke deel trekt het lichtgroene grasveld de aandacht en komen beelden, struiken en muren in zicht.

Een wandeling noodt tot het ontdekken van de elementen, die slechts al wandelend gezien kunnen worden. Geen tuin die zich in één oogopslag aan ons toont, maar een tuin die ons meeneemt op een speurtocht, waar veel onverwachts te zien zal zijn. Na het grasveld komt de op een hoog niveau gehouden lange vijver in zicht. De lange smalle vijver is beplant met waterlelies, waartussen laag geplaatste tuinbeelden hun beeltenis weerspiegeld kunnen zien. Na een verfijnd bestraat terras, vervolgt het hoge vijverwater zich en vormt een hoek van 90° met de eerste vijver. Hier wordt het eveneens met waterlelies bekroonde wateroppervlak begrensd door aan één zijde een witte pergola. Om de wit geverfde stenen zuilen en over de zojuist vernieuwde houten balken slingert zich de blauwe regen, die hier al tientallen jaren de strakke lijnen overgroeit.

Aan de andere zijde van het vijverwater ligt de steeds opnieuw beplante bloemenborder, waar op het moment van mijn bezoek een drietal planten heel fel bloeien. De irissen en de blauwe Anchusa 'Loddon Royalist' staan naast de violetpaarse Hesperis, de hoge nachtviool. "Hier wordt steeds met nieuw bloeiend plantmateriaal gewerkt," legt de heer Werner mij uit. "En als straks de Hesperis en de Anchusa zijn uitgebloeid, wordt nieuw, dan in volle bloei staand materiaal van de eigen kweektuin uitgeplant. Zo blijven de kleurvakken met bloeiende planten gevuld; een arbeidsintensief werk, dat hier tot een traditie is geworden".

In de twee kweektuinen, grote strak verdeelde ruimten, worden de bijzondere eenjarigen vorgezaaid, uitgeplant, zonodig geknot en tot volle sterke planten opgekweekt. Zij vullen alle open plaatsen die door bollen, vroeg bloeiende één- en tweejarigen en vaste planten na het bloeien zullen ontstaan.

De rood-groene tuin

Een origineel gebruik van kleur is in een rechthoekig deel van de tuin te zien: op een lichtend groen veldje met viltig gras liggen een aantal rechte vakken, omzoomd door de wijnroodkleurige Berberis 'Atropurpurea Nana'. In deze rode haagjes staan de steenbreekplanten: Saxifraga, met zijn al even rode bloemstengels en lichtroze bloemen. "Deze Saxifraga haal ik na de bloei weg en vervang ze dan door voorgekweekte Dahlia's: Mignon-Dahlia's wel te verstaan". De tot kantelen gesnoeide Taxus-hagen omzomen deze verrassend kleurrijke en toch zo simpel ingedeelde tuin. Via een hol gesnoeide pruikenboom wordt een tweede pad betreden:

De tuin met de bokkenkop

De naam van dit tuingedeelte is ontleend aan een fiere stenen kop van een met twee vervaarlijke hoorns getooide geitenkop, die op een met klimop begroeide paal is gemonteerd. De smalle lange tuin, die zich hiervandaan ontrolt, bestaat uit klinkerstroken, afgewisseld met twee naast elkaar gelegen flagstone-

tegels. Een smalle grasstrook ligt aan weerszijden van deze centraal gelegen verharding. Het kort geschoren gras wordt met struiken en éénjarigen omzoomd.

Dieppaarse Rhododendronstruiken bloeien op het moment van ons bezoek. Kort teruggeknipte Nothofagus-struiken vormen grillige wachters, éénjarigen verfraaien verder deze smalle plantstroken.

Een tweede tuin zou naar het er geplaatste beeldje kunnen heten: de wit geschilderde duif. Het overall in de beplanting terugkerende principe van het herhalen van eenzelfde struik, eenzelfde Azalea, eenzelfde Hosta, vaste plant, is hier in optima forma te bewonderen. Hoge Cornus kousa-struiken staan aan weerszijden van het middenpad. Ervoor groeien de violette Azalea-struiken, terwijl vererlei bontgekleurde struiken, vaste planten en bodembedekkers deze tuin met licht vervullen.

De Naald

Centraal tussen drie tuingedeelten in ligt "de Naald".

"De heer van Putten wilde hier een eigen sproeisysteem invoeren," vertelt de heer Werner, die op de hoge stenen zuilen wijst, die in een fantastisch begroeid plantenprieel nog te ontwaren zijn. "Het idee was om de gehele tuin vanuit dit punt te besproeien.

Door de straffe winden die hier kunnen waaien werd dat idee echter snel verlaten en zijn de palen en draden nu al tientallen jaren rijkelijk begroeid. Kamperfoelie en vroeg bloeiende Clematis maken van de stalen draden dikke plantenguirlandes, die sierlijk en behorend bij een romantische tijd op ons overkomen."

De tuin vervolgt zich in nog vele buitenkamers. Er is veel, uitzonderlijk veel te beleven in de tuin die door de fantasie van één man: de tuinarchitect van der Putten, kon ontstaan. Dat deze tuin zijn huidige vorm behouden heeft, is te danken aan vele mensen. De voor de tuin zorgende heer Werner is er één, de huidige eigenaar van de Beukenhof, de heer Knijnenberg, is een tweede verantwoordelijke, terwijl een belangrijke functie in de nu al tientallen jaren durende continuïteit voor de heer Brik Jzn. was weggelegd.

Dat de continuïteit in het verzorgen van deze bijzondere tuin niet is vergeten blijkt uit het inschakelen van het hoveniersbedrijf Rasser en van Wijck, waarvan de enthousiaste Johan Rasser de verantwoordelijkheid voor het behouden van de tuin ter harte neemt. Door het nu al vijf jaren lang intensief samenwerken met de ervaren heer Werner lijkt alles gedaan wat nu mogelijk is om straks de tuin te behouden.

De vaak terugkerende gasten van het veelgeprezen restaurant tonen aan, dat de combinatie van een verzorgde, bijzondere tuin met een verfijnde keuken succesvol kan zijn. Een idee, dat wellicht ook elders tot een nieuw samengaan zal kunnen leiden.

Arend Jan van der Horst.

Tuincentrum

Goudse Rijweg 2
Postbus 39 - 2770 AA

BOSKOOP 1727-3555

ook voor planten die u
elders tevergeefs zoekt !

Oproep

Wie heeft redactionele, c.q. lay-out ervaring en is bereid mee te helpen bij het samenstellen van het Tuinjournaal? Liefst wonende in de omgeving van Amsterdam.

Brieven richten aan het secretariaat van de NTs:
Prinsengracht 624
1017 KT AMSTERDAM

In de serie "Zeist, groei en bouw" van uitgeverij Kerckebosch te Zeist is het laatste deel gewijd aan de "Dieptetuin van 't Valckenbosch".

Aangezien de Nederlandse Tuinenstichting zich intensief heeft bezig gehouden met het behoud van de Dieptetuin, willen wij u dit onder de aandacht brengen.

Zowel de geschiedenis als het huidige aanzien zijn uitgebreid beschreven door de Utrechtse tuinarchitecte Hanneke Vroon.

In het boek is een volledige lijst van alle 700 aanwezige vaste planten opgenomen.

Het rijk geïllustreerde deel dat o.a. 40 foto's in kleur bevat kan bij het secretariaat van de NTs worden besteld en kost f 11,90 (excl. verzendkosten).

BESTELLIJST

in dit Tuinjournaal treft u een overzicht aan van te bestellen boeken en artikelen; wellicht nuttig voor de komende feestdagen !

EREMURUS, Naald van Cleopatra

Waarom dit bijzondere bolgewas de naam van de godin Cleopatra draagt is niet geheel verwonderlijk. Het ondergrondse deel van de plant geeft hiertoe geen aanleiding; de prachtige bloem echter temeer. Ik moet opmerken dat de vlezige wortels die de wortelknol vormen al zeer de moeite waard zijn van het bekijken.

Afhankelijk van de soort Eremurus waartoe zij behoren zien ze eruit als een grote zeester, een inktvis of als een bizar insect. Van de verschillende soorten heeft de Eremurus robustus de stevigste en meest vlezige wortelknol. In het midden prijkt bij een drie jaar oud exemplaar een mooie stevige, geelkleurige bloemknop. De E. robustus komt van oorsprong uit Bokhara en is hier in 1871 geïntroduceerd.

In oktober, november geplant in goed doorlatende en losgespitte grond, liefst met een laagje zand onder de wortelknol, bloeit zij in mei/juni. De bloem is soms 2 tot 2,5 meter hoog!

De kleur is zeer mooi lichtroze, ongeveer als de Rosa 'New Dawn'. Als het weer in de bleitijd meevalt, zonder slagregens of harde wind, dan duurt de bloei ongeveer een maand.

Vooraf bij E. robustus is de groei goed waar te nemen. Al eind maart, begin april komen de bladeren boven de grond. Zij vormen een rozet van $\pm$ 30 cm lange, smalle lichtgroene bladeren.

Na enige weken vraag je jezelf dan af wat dit moet worden, maar dan eind mei, als het normaal gesproken wat warmer wordt, komt de bloemstengel met verbazingwekkende kracht omhoog. Iedere dag weer enige centimeters. Als de stengel na enige weken zijn maximale hoogte bereikt heeft, is dese bezet met honderden bloemknopjes. Nu gaan de knoppen van onderen af aan bloeien. Afhankelijk van het weer en met een beetje geluk is dan na een korte tijd de gehele plant in bloei. Een schitterend gezicht!

U begrijpt dat een goede standplaats belangrijk is. Als solitair voldoet de plant minder omdat de bladeren tijdens de bloei wat in schoonheid afnemen. Achter of tussen de borderplanten is de beste plaats.

In de schaduw van deze krachtpatser en schoonheid zijn er nog een aantal in de handel verkrijgbare soorten. Deze zijn niet minder interessant maar hebben hun eigen kwaliteiten.

Een mooie, zuiver witte soort is de E. himalaius (Baker), afkomstig uit het gebied van de Noorw-West Himalaya. Deze soort bereikt "slechts" een hoogte van 150 cm, De bloeitijd is juni.

Een andere makkelijk verkrijgbare soort is de 75 cm hoge, primula-gele E. stenophylla 'Bungei' afkomstig uit Turkestan, en in 1884 geïntroduceerd door P.W. Voet.

Een andere groep wordt gevormd door de z.g. Shelford-hybriden, die in 1902 zijn ontstaan uit een kruising van E. 'Bungei' en E. olgae. Deze z.g. Shelfords zijn er in mooie kleuren, variërend van zalmrose, zwavelgeel tot bruinrood. De Shelfords zijn zeer geschikt voor de snijbloemteelt.

Naast de Shelford-groep is er nog een andere bekende en goed verkrijgbare soort; de Ruiter-hybride, genoemd naar de kweker; N.C. Ruiter. Deze hybride is ontstaan uit een kruising van E. Shelford x E. warei. Het voornaamste verschil tussen Shelford en Ruiter hybriden is de bloeitijd. Laatstgenoemde groep bloeit iets vroeger. De kleuren van beide groepen zijn ongeveer gelijk. Beide zijn zeer geschikt voor de border.

Van de hierboven besproken groepen, soorten, zijn verschillende goede variëteiten bekend. Diverse kwekers hebben door kruisingen mooie cultuurvariëteiten verkregen. Deze zijn echter moeilijk verkrijgbaar en zeker dikwijls niet van een goede naam voorzien. Ook zijn er nog een aantal in het wild voorkomende soorten die niet in de handel zijn. Een enkele keer komt u deze tegen in botanische tuinen of in een hortus in binnen- of buitenland. Door uitwisseling van zaden of door ruiling van plantmateriaal zijn deze misschien voor u bereikbaar.

Tot slot nog iets over de behandeling na de bloei.

U kunt na de bloei direct de stengel afsnijden en zo de wortelknol sparen. Een andere mogelijkheid is de stengel te laten staan om in de zomer de rijpe zaden te kunnen oogsten.

Vooraf als u over kweekruimte beschikt is dit zeer aantrekkelijk. Drie jaar na het zaaien beschikt u al over bloeibare exemplaren.

Nog een paar algemene opmerkingen:

Planten: dit is het beste te doen in oktober/november

Bloeitijd: ongeveer mei/juni

Zaaitijd buiten: mei

Ook is het mogelijk de wortelknol na enige jaren te splitsen. Zo weet u zeker dat u zuivere nakomelingen krijgt. In de wintermaanden is het verstandig om de planten met dennetakken af te dekken. Na de winter dient u het dekmateriaal te verwijderen.

K. Bevaart

Singel - Amsterdam

Originele SUSSEX GARDEN BASKETS

leverbaar in diverse modellen

Verkoop: K. BEVAART - Tuinartikelen
Singel t/o 508, Amsterdam-Bloemenmarkt.
Tel. 020 - 25 82 82.
Verzending door heel Nederland.
Folders van de diverse modellen op aanvraag.

OPROEP

WILLEN ZIJ DIE IN 1986 HUN TUIN WILLEN
OPENSTELLEN VOOR ONZE DONATEURS,
ZICH HIERTOEF VÓÓR 1 DECEMBER A.S.
MELDEN BIJ DE HEER A.J. DE HAES
" 't HOF OVERWELLINGEN"
KERKWEG 4
4424 NJ WEMELDINGE
TEL. 01192 - 1320

CARABAS BUITENBANKEN

- Romantisch
- Ambachtelijk duurzaam
- Exclusief
- Vraagt onze prospectus.

Huub Manshanden
Braak 2a,
5512 CC Vessem
Tel. 04979 - 19 59

BESTUUR NEDERLANDSE TUINENSTICHTING

Voorzitter

Mevrouw H.L.M. van Verschuer-d'Yvoy
Van Balverenlaan 8
6615 AH LEUR (Gld.)
tel. 08894-12578

Vice-voorzitter

De heer A.J. van der Horst
Prinsengracht 626
1017 KS AMSTERDAM
tel. 020-224496
kantoor: 020-257414

Secretaris

Mevrouw P.A. Hengeveld-Brand
Prinsengracht 610
1017 KS AMSTERDAM
tel. 020-265371
kantoor: 020-225292

Penningmeester

De heer W.A. Hoek
Burg. Lefèvre de Montignylaan 31
3055 LB ROTTERDAM
tel. 010-185311
kantoor: 010-147555

De heer Mr. J.H. Boerboom
Ravensweerdseweg 30
7213 DX GORssel
tel. 05759-1695

De heer en mevrouw
H.J. de Haes-Voorbeytel Cannenburg
Kerkweg 14
4424 NJ WEMELDINGE
tel. 01192-1320

Mevrouw O. van Heerden-Verstege
Hoevesteeg 38
6975 AG TONDEN
tel. 05757-371

De heer C.J.M. Janssen
Klein Coolstraat 3
3033 XP ROTTERDAM
tel. 010-662584
kantoor: 010-116181

De heer P.J. Langeveld
Joh. Vermeerstraat 9
2102 BT HEEMSTED
tel. 023-280434

Mevrouw Dr. A. Post
Steenvoordelaan 68
2284 CX RIJWSIK
tel. 070-943329

Mevrouw Drs. C.C.E. de Smit-
Kremer
Prinses Marijkestraat 34
1077 XD AMSTERDAM
tel. 020-793800

De heer Drs. H.M.J. Tromp
Anna Paulownalaan 152
3708 HP ZEIST
tel. 03404-20343

Mevrouw Julia Voskuil
Pluim Es 42
2925 CM KRIMPEN AAN DE IJSSEL
tel. 01807-21324

RAAD VAN ADVIES

Mevrouw Mr. S.J. Alma
Van Aerssenstraat 6
2582 JN DEN HAAG
tel. 070-556675

De heer Mr.C.T. de Bijl
Nachenius
Laeteinde 12
1151 AK BROEK IN WATERLAND
tel. 02903-1764

De heer en mevrouw
E.A. Canneman-Philipse
Langbroekerdijk 29
3947 BC LANGBROEK
tel. 03436-1467

Mevrouw Ir.E. Hof-de Boer
De Tolve 10
9084 BH GOUTUM (Fr.)
tel. 058-883518

Mevrouw M.B. van Lennep
Wychmondseweg 51
7255 KZ HENGEL
tel. 05753-1653
of 070-543193

De heer D. Pols
Kamperfoeliestraat 9
5213 HP DEN BOSCH
tel. 073-137957

Mevrouw Dr. A. Post
Steenvoordelaan 68
2284 CX RIJWSIK
tel. 070-943329

De heer Ir.H.F.M. Rampen
Stokebrand 534
7206 KZ ZUTPHEN
tel. 05750-22996

De heer Ir.T.S. Smith
Lange Nieuwstraat 41
5312 PC UTRECHT
tel. 030-318778
kantoor: 030-859111

ONDERZOEK NEDERLANDSE TUINEN

Mevrouw Drs. B. Zijlstra
Drostestraat 22
3958 BK AMERONGEN
tel. 03434-56353
of 08370-89111

Mevrouw Drs.C.S. Oldenburger
Ebbes
p/a Landbouwhogeschool, bibl.
Postbus 9100
6700 HA WAGENINGEN
tel. 08370-89111

ADMINISTRATIE TUINHUIS

Secretariaat Nederlandse
Tuinenstichting
Prinsengracht 624
1017 KT AMSTERDAM
tel. 020-235058

Mevrouw P.S. Hulsbek-Nettl
Prinses Margrietstraat 10
1077 LA AMSTERDAM
tel. 020-760433

Mevrouw A.W.A.C.F.
Heeroma-Fernhout
Colenbranderhof 24
1065 BG AMSTERDAM
tel. 020-150116

Mevrouw A. Hoornweg
Van Breesstraat 184
1071 ZZ AMSTERDAM
tel. 020-734162

Mevrouw J.P. Kleiborn-
van der Sloot
Maarten Lutherweg 163
1185 AL AMSTELVEEN
020-45449

REDACTIE TUINJOURNAAL

Mevrouw P.A. Hengeveld-Brand
Prinsengracht 610
1017 KS AMSTERDAM
tel. 020-265371

De heer A.J. van der Horst
Prinsengracht 626
1017 KT AMSTERDAM
tel. 020-257414

Mevrouw G.M. van Midden-Beekman
Bolwerk 4
1383 ER WEESP
tel. 02940-10748

REDACTIE-ADRES

Mevrouw G.M. van Midden-Beekman
Bolwerk 4
1383 ER WEESP
tel. 02940-10748

Lia Drost P. de Hoochstraat 20 Amsterdam 020-767994

VERKOOPEXPOSITIE

van 7 t/m 22 december van 11.00 uur tot 17.00 uur